

**โครงการวิจัยเชิงสหสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
แบบกำหนดกรอบและประเด็นหลักสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่และรุ่นกลางในหัวข้อเรื่อง
“ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปริทรรศน์ประวัติศาสตร์”**

1. ชื่อโครงการ “ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปริทรรศน์ประวัติศาสตร์”
(The Economic and Social Transformation of Thailand from Historical Perspective)
- ลักษณะโครงการ วิจัยพื้นฐาน (ประสมประสานมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
- ระยะเวลาดำเนินการ ช่วงแรก 3 ปี (กันยายน 2558 ถึงสิงหาคม 2561)

2. ผู้ดำเนินงานโครงการ

- 2.1 หัวหน้าโครงการ ดร. วินัย พงศ์ศรีเพียร เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
- 2.2 ที่ปรึกษาโครงการ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. เจตนา นาควัชระ เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
ศาสตราจารย์ ดร. เมธี ครองแก้ว เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
ศาสตราจารย์ ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
ศาสตราจารย์ ดร. อารยะ ปรีชาเมตตา เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
ศาสตราจารย์ ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
ศาสตราจารย์ ดร. ธเนศร์ อภรณ์สุวรรณ เมธีวิจัยอาวุโสสกว.
รองศาสตราจารย์ ดร. ชีรวัด ณ ป้อมเพชร นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ

3. หลักการและเหตุผล

ในช่วงเวลาหนึ่งศตวรรษเศษๆ ไม่มีความเปลี่ยนแปลงใดที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยมากเท่าความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เพราะภาวะเศรษฐกิจเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความสมบูรณ์พูนสุขของคนในสังคมอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด คำกล่าวที่มีมาแต่โบราณว่า “ข้าวยากหมากแพง” แสดงว่าสุขภาพของคนขึ้นอยู่กับปากท้องของกินของใช้และอุปสงค์-อุปทาน ในสมัยที่สังคมไทยยังเป็นสังคมเกษตรกรรมและอาศัยการแลกเปลี่ยนสินค้ามากกว่าการซื้อขายผ่านสื่อเงินตรา ข้าวยากหมากแพงเป็นทุกขภาวะที่เกิดขึ้นเพราะภัยธรรมชาติ แต่เมื่อสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคถึงเงินตราหรือยุคเศรษฐกิจแบบการตลาด การค้าได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดภาวะทางเศรษฐกิจมากขึ้น แต่ในสังคม

สมัยใหม่ อุปสงค์อุปทานไม่ได้เกิดขึ้นด้วยภาวะธรรมชาติ หากเกิดขึ้นจากกลไกที่พ่อค้าและลูกค้ากำหนดขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะสังคมใดก็ตาม พาณิชยกรรมหรือกิจกรรมระหว่างพ่อค้า-ลูกค้า-ผู้บริโภคหาได้เป็นปัจจัยเดียวที่กำหนดทิศทางของระบบเศรษฐกิจไม่ หากยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกมากมายที่เข้ามามีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของสังคมนั้น อาทิ ปัจจัยด้านการเมือง สังคม และ วัฒนธรรม แนวคิดทางเศรษฐกิจ การจัดการศึกษา และความเจริญด้านเทคโนโลยี เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยสำคัญอื่นๆ ที่ทำให้เกิดสภาพความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น การทำเงินตราให้เป็นสินค้า อันรวมถึงการตั้งตลาดหุ้น ซึ่งนำไปสู่การเก็งกำไรและการเข้ายึดครองอำนาจของนายทุนใหญ่ที่มีเครือข่ายระดับนานาชาติ หรือเงินทุนนอกระบบที่มักเกี่ยวข้องกับฟอกเงินที่มาจากกิจกรรมผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การค้ายาเสพติด น้ำมันเถื่อนและอื่นๆ

ในสังคมสมัยใหม่ ความผันผวนทางเศรษฐกิจสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพและทุกขภาวะของประชาชนคนเดินถนนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย เช่น เกษตรกร และผู้ขายแรงงาน ปัญหาใหญ่ประการหนึ่งคือ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งผูกติดกับการเมือง ไม่ว่าจะจะมีผู้พิจารณาว่าเหตุการณ์วุ่นวายทางการเมืองที่ปะทุขึ้นมาในช่วงรอยต่อระหว่างปลายพ.ศ. 2556 และต้นพ.ศ. 2557 เป็น “วิกฤติ” หรือไม่ก็ตาม แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็น “อาการ” ของ “โรคเศรษฐกิจ” ของไทยที่ต้องศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผลในแง่ภูมิเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ กฎหมาย และประวัติศาสตร์ หรือการประสานสาขาวิชาต่างๆ โดยปกติแล้ว การศึกษาปัญหาทางเศรษฐกิจของนักเศรษฐศาสตร์มักมุ่งเน้นไปที่วงจรของวิกฤติในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และในเชิงปริมาณ บนพื้นฐานของการใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์หรืออย่างเป็นรูปธรรมและในขอบเขตระยะเวลาสั้นๆ

อย่างไรก็ตาม นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจมีโจทย์วิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์เศรษฐกิจของสังคมสังคมหนึ่งแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ สภาพหรือแม้แต่วิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันจำต้องอธิบายหรือมองผ่านประสบการณ์ในอดีต แม้ยังคงต้องให้ความสำคัญแก่ข้อมูลทางสถิติเท่าที่หาได้ แต่สิ่งที่มองข้ามไม่ได้คือมิติสังคมและวัฒนธรรมเช่นเดียวกับพัฒนาการทางวัตถุ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่น กล่าวโดยสรุปคือผู้ศึกษาพยายามเข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยภาพรวม และสามารถอธิบายได้ถึงปัจจัยที่เป็นจุดแข็งหรือจุดอ่อนของระบบเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาในแง่แล้ว จะเห็นว่างานวิจัยที่จริงจังและเป็นระบบที่ตอบคำถามเกี่ยวกับวิกฤติเศรษฐกิจไทยยังมีอยู่ไม่มากนัก อีกทั้งขาดการเชื่อมโยงองค์ความรู้หรือประเด็นที่มีผู้ทำไว้แล้วเข้าด้วยกัน ในการศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นไปไม่ได้เลยที่จะมองข้ามนัยทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะความ

เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คนและพฤติกรรมของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมไทย เช่น การใช้บัตรเครดิต (credit card) การครอบงำของการค้าปลีกสมัยใหม่ (modern trade) ซึ่งผลักดันให้ตลาดสดและร้านขายของชำค่อยๆ ถดถอยหายไปพร้อมกับการสูญหายของศูนย์รวมชุมชนซึ่งเคยอยู่ได้อย่างมีชีวิตชีวาของ “ศิลปะการต่อรองและสนทนา” ในแง่วัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ยังทำให้เกิดคำถามเชิงปรัชญาและจริยธรรมหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจการศึกษา ธุรกิจโรงพยาบาล และธุรกิจนอกกฎหมาย เป็นต้น ประเด็นที่ยกมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของโจทย์วิจัยที่ต้องการคำตอบที่ชัดเจน และเป็นบทวิเคราะห์วิจารณ์ที่สังคมไทยปัจจุบันต้องการ ความจำเป็นของโครงการวิจัยนี้มาจากข้อเท็จจริงที่ว่า หลังพหุทศวรรษ 2520 การวิจัยด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมที่เคยรุ่งเรืองอยู่ได้ซบเซาลงด้วยเหตุผลหลายประการ ทั้งที่ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้อธิบายอุปสรรคและศักยภาพของระบบเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก

ที่ได้มีวิกฤติที่นั่นย่อมมีโอกาสที่เปิดให้แก่การศึกษาและวิจัยเสมอ ประเด็นที่สังคมกล่าววิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดในช่วงที่ผ่านมา คือ การฉ้อราษฎร์บังหลวงในรูปของ “ทุจริตเชิงนโยบาย” “การเมืองแบบประชานิยม” และ “รวบหัวกินหางรัฐวิสาหกิจ” ความจริงแล้ว ประเด็นเหล่านี้มีรากเหง้ามาจากลักษณะทางวัฒนธรรมของคนไทย เช่น เรื่องทุจริตเชิงนโยบายสามารถโยงเข้ากับการฉ้อราษฎร์บังหลวง การเมืองแบบประชานิยมเกี่ยวข้องกับ “ลัทธิพระโพธิสัตว์และโรงฆ้องทาน” และการรวบหัวกินหางทางรัฐวิสาหกิจก็มีรากฐานมาจาก “พระคลังสินค้า” ในแวดวงวิชาการได้มีผู้หยิบยกประเด็น “กบฏกรายได้ปานกลาง” ของประเทศไทยขึ้นมาอภิปรายกันมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำถามที่ว่า เหตุใดเศรษฐกิจไทยจึงไม่ทะยานขึ้น (take-off) ทั้งๆ ที่ไทยเปิดประเทศหลังญี่ปุ่นเพียงสองปี และเหตุใดความหวังเมื่อ 20 กว่าปีก่อนที่ไทยจะเป็น “เสือเศรษฐกิจ” จึงกลายเป็นความฝันลมๆ แล้งๆ คำตอบอาจไม่ได้อยู่ที่กระบวนการผลิตหรือเทคโนโลยี แต่อยู่ที่ภูมิหลังทางวัฒนธรรมและอาจสะท้อนออกมาแม้แต่ในวลีที่ได้ยินจนคุ้นหู เช่น “พออยู่พอกิน” “แล้วแต่บุญแต่กรรม” “ทำได้ไม่ทำก็ได้” “ยังงี้ก็ได้” ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนไทย (และอาจรวมคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ในขณะที่ความสำเร็จของระบบเศรษฐกิจของไต้หวัน เกาหลี จีน สิงคโปร์ และญี่ปุ่น (ซึ่งต่อไปจะรวมถึงเวียดนามด้วย) สามารถอธิบายได้ด้วยภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของลัทธิขงจื้อ

การส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยในชุด “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย” เป็นการเปิดโอกาสให้นักวิจัยรุ่นกลางและรุ่นใหม่ได้สำรวจ ทำความรู้จัก และทำการศึกษาประเด็นสำคัญต่างๆ เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยโดยมุ่งเน้นพื้นฐานของปัญหา ความสำเร็จ และ

ความล้มเหลวที่ควรศึกษาและวิเคราะห์ โดยที่ผลการวิจัยอาจช่วยวางรากฐานด้านนโยบายที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในอนาคต เช่น การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบเศรษฐกิจไทย การปรับระบบราชการของไทย และการวางนโยบายต่างประเทศ เป็นต้น โครงการวิจัยนี้ยังต้องการส่งเสริมให้ผู้เสนอขอทุนวิจัยสร้างทักษะในการทำงานวิจัยเชิงสหสาขาวิชาและผลิตผลงานวิจัยระดับที่อ้างอิงได้ ไม่ว่าจะเป็นการขอทุนในลักษณะเอกเทศหรือเป็นคณะ

4. จุดประสงค์

- 4.1 เพื่อศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- 4.2 เพื่อศึกษาศักยภาพพื้นฐานด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ทุนทางวัฒนธรรมและอื่นๆ ที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย
- 4.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางเศรษฐกิจของไทยก่อนรับอิทธิพลตะวันตก
- 4.4 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคของไทย
- 4.5 เพื่อศึกษาประเด็นสำคัญที่กำหนดไว้หรือที่นักวิจัยผู้ขอรับทุนเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทย
- 4.6 เพื่อเสนอทิศทางอันพึงประสงค์ที่จะปรับกลไกของระบบเศรษฐกิจไทยให้ยังประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ

5. สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

ความสนใจในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจไทยนั้นเริ่มต้นตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วยงานเขียนนิพนธ์ของกรมหมื่นสรรควิสิยนรบดี พระองค์เจ้าดิถลกนพรัตน์ ซึ่งเขียนเป็นภาษาเยอรมัน ในค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) หัวข้อเรื่องแปลเป็นไทยว่า “เกษตรกรรมในสยาม: บทวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรสยาม” แต่ก่อนหน้านั้นขึ้นไป ความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยมักอยู่ในรูปของรายงานของนักสังเกตการณ์และข้าราชการชาวต่างประเทศในระบบราชการไทย การรายงานเรื่องสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยยังอยู่ในรายงานการตรวจราชการของข้าหลวงต่างประเทศและข้าหลวงมณฑลเทศาภิบาล แต่การศึกษาด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจะมีปริมาณและเป็นระบบมากขึ้นในระหว่างพ.ศ. 2515

จนถึง 2545 ซึ่งเป็นผลมาจากการเปิดสอนประวัติศาสตร์ในระดับปริญญาโท ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และความตื่นตัวของวงวิชาการไทยที่ต้องการเข้าใจรากเหง้าและผลกระทบของทุนนิยม ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความด้อยพัฒนาของประเทศไทย

ในการประเมินของพรณี บัวเล็กในหนังสือ “การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย: บทสำรวจสถานะความรู้” (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2555) มีผลงานการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยและหัวข้อที่เกี่ยวข้องราว 1,000 เรื่อง ซึ่งถือว่าประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเป็นกิจกรรมการวิจัยที่ได้รับความสนใจรองจากประวัติศาสตร์การเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยจำนวนมากว่าครึ่งมักเป็นงานเขียนที่เจาะจงหัวข้อเล็กๆ และเป็นการแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นมากกว่าจะมีลักษณะของงานวิจัยที่อยู่บนพื้นฐานของวิธีการศึกษาที่เป็นระบบและฐานข้อมูลที่หนักแน่น แม้กระนั้นก็ตาม งานเขียนที่พยายามให้ภาพรวมด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทยกลับเป็นของนักประวัติศาสตร์สมัครเล่น ชัย เรื่องศิลป์ เรื่อง “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายสำหรับคนทั่วไป

งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่มีคุณภาพเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยและได้สร้างชื่อเสียงแก่นักวิชาการระดับชาติและนานาชาติหลายท่าน เช่น ฉัตรทิพย์ นาถสุภา สุธี ประศาสน์เศรษฐ์ ผาสุก พงษ์ไพจิตร รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ สมภพ มานะรังสรรค์ และพรณี บัวเล็ก โดยเฉพาะท่านแรกที่ผลักดันให้เกิดกระแสความนิยมประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในหมู่นักวิชาการรุ่นใหม่ในช่วงหลัง พ.ศ. 2520 แต่เป็นที่น่าเสียดายที่งานค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกิจกรรมด้านภูมิปัญญาได้เสื่อมซาลง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยสมัยใหม่ที่มองว่า งานวิชาการประเภทเพิ่มพูนปัญญาสำคัญน้อยกว่าวิชาการประเภทเอื้อต่อความเติบโตของวัตถุนิยม หรือน้อยกว่าการทำงานประเภท “การให้คำปรึกษา” (consultancy) ซึ่งมีผู้เรียกว่าเป็นงานของพวก “มือปืนรับจ้าง” ทำให้เกิดความสับสนว่า “การวิจัยที่ไม่ขึ้นหิ้ง” ควรเป็นไปในรูปแบบดังกล่าว

ประเด็นงานวิจัยด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่ผ่านมาแล้วถือว่าเป็นพื้นฐานของการวิจัยในระยะต่อไป สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจและสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้โครงสร้างสังคม สถานภาพของกลุ่มคนและชุมชน ตลอดจนชนชีวิตทางเศรษฐกิจของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย งานวิจัยสังคมไทยในด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจต้องการอธิบายความสืบเนื่องระหว่างอดีตและปัจจุบัน ต้องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้สังคมหนึ่งแตกต่างกับอีกสังคมหนึ่ง และต้องการตั้งคำถามเรื่องความน่าเชื่อถือของสมมุติฐานนานัปการที่นำสังคมไทยมาสู่วิกฤตในปัจจุบัน ดังนั้น โครงการวิจัย “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย” จึงมีจุดประสงค์ที่จะให้มีการทบทวนประมวลความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบและตั้งโจทย์วิจัยใหม่ๆ ที่ช่วยให้เข้าใจสภาพทางเศรษฐกิจ

และสังคมไทยปัจจุบันอย่างชัดเจน พร้อมทั้งการตั้งคำถามว่าประเทศไทยเดินไปในทิศทางใด

6. หัวข้อและประเด็นสำคัญที่เสนอแนะ

กลุ่มที่ 1 ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

จุดประสงค์ของหัวข้องานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ การสร้างงานวิจัยที่เกิดจากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยที่ได้มีการทำไว้แล้วส่วนหนึ่งและงานวิจัยที่บุกเบิกพรมแดนความรู้ใหม่เพื่อเสนอภาพรวมที่แสดงถึงสภาพเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

6.01 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยตั้งแต่สมัยโบราณมาถึงสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 15

6.02 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18

6.03 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยตั้งแต่สมัยกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19

6.04 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1855 ถึงค.ศ. 1932

6.05 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน

กลุ่มที่ 2 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยส่วนภูมิภาค

สภาพภูมิศาสตร์และทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสองประการที่มีส่วนกำหนดลักษณะเฉพาะของพัฒนาการทางเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ไม่ว่าจะในเรื่องการประกอบอาชีพ วิธีการผลิต พาณิชยกรรม ความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ จึงมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ นโยบายด้านการเมือง-การปกครองและการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของรัฐยังส่งผลกระทบต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ ซึ่งในทางวิชาการสมควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์ ในขณะเดียวกันงานวิจัยด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นมีจำนวนมากพอที่จะนำไปสู่การศึกษาเชิงสังเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลทั้งเก่าและที่จะได้มาใหม่เพื่อให้ได้ข้อสรุปในเชิงปริทรรศน์และในเชิงเปรียบเทียบ

6.06 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจล้านนา

6.07 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคเหนือตอนล่าง (ภาคกลางตอนบน)

(ลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำ่าน)

6.08 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคกลางและภาคตะวันตก

(ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน)

6.09 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคตะวันออก (ลุ่มน้ำบางปะกง)

6.10 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสาน (ลุ่มแม่น้ำสงคราม)

6.11 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสาน (ลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล)

6.12 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคใต้

กลุ่มที่ 3 แนวคิดเศรษฐกิจไทยและนัยเชิงปรัชญาจากอดีตถึงปัจจุบัน

6.13 จากเศรษฐกิจพื้นบ้านและชุมชน สู่วิถีเศรษฐกิจแนวพุทธ ลัทธิผูกขาดของรัฐ และแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง”

6.14 ปัญหาจรรยาบรรณกับระบบเศรษฐกิจไทย (ธุรกิจการศึกษา แพทย์บริการ ธุรกิจการขายตรง ธุรกิจฌาปนกิจศพ และธุรกิจนอกกฎหมาย)

6.15 กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค

6.16 การเก็บภาษีและการใช้ภาษี

6.17 องค์กรธุรกิจกับการเกื้อหนุนสังคมและผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มที่ 4 ประเด็นคัดสรรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสภาพของเศรษฐกิจไทยร่วมสมัย

เป็นที่ทราบกันดีว่า ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยต้องเผชิญกับสภาวะ “วิกฤตเศรษฐกิจ” โดยเริ่มจากปี 2539-40 เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจจากการลดค่าเงินบาทของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มาจนถึงวิกฤตศรัทธา “ประชานิยม” ซึ่งเกี่ยวโยงกับนโยบายการเมืองของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย (จำนำข้าว) และรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ (ประกันราคาข้าว) ความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้คือ วิกฤตเศรษฐกิจนำไปสู่วิกฤตศรัทธาและความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจของไทย ทั้งที่ประเทศไทยมีนักวิชาการชั้นนำด้านเศรษฐศาสตร์อยู่ทุกหัวระแหง สถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดคำถามตามมาว่า อะไรคือปัจจัยเหตุของความบิดเบี้ยวและความลุ่มๆ ดอนๆ ของระบบเศรษฐกิจของไทยที่นับวันจะนำไปสู่ช่องว่างที่กว้างขึ้น ระหว่างคนส่วนใหญ่ที่ปากกัดตีนถีบและนายทุนรายใหญ่ที่ครอบครองทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสามารถบงการกลไกตลาดหรือฟอกเงินจากกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย สภาพเศรษฐกิจไทยร่วมสมัยยังแสดงให้เห็นอิทธิพลของลัทธิทุนนิยมแบบสุดขั้วต่อทุกองค์ประกอบของสังคมไทย ดังความจริงที่ว่า การตลาดแบบใหม่ การโฆษณาผ่านสื่อสังคมในโลกโซเชียล และการบริหารสินทรัพย์ที่ได้มาโดยจารีตประเพณี ได้ทำให้เกิด “ไลยพาณิชย์” และการสร้าง “แบรนด์แห่งศรัทธา” งานวิจัยตามประเด็นที่คัดสรรมานี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยโดยไม่ได้มองข้ามมิติทางสังคมและวัฒนธรรม

6.18 ประวัติศาสตร์การค้าและธุรกิจในประเทศไทย

6.19 เงินตรากับพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทย

6.20 เมืองและตลาดในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

6.21 การฉ้อราษฎร์บังหลวงกับผลพวงต่อสภาพเศรษฐกิจไทย

- 6.22 รัฐวิสาหกิจ: ความสำเร็จและความล้มเหลว
- 6.23 กลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจในประเทศไทย
- 6.24 บทบาท “คนกลาง” ในระบบเศรษฐกิจไทย
- 6.25 ธุรกรรม: ธนาคาร ตลาดเงิน ตลาดหุ้น และบัตรเครดิต
- 6.26 เศรษฐกิจสื่อและสิ่งบันเทิงกับสังคมไทย
- 6.27 แรงงานในระบบเศรษฐกิจไทย
- 6.28 โสยพาณิชย์และธุรกิจศรัทธาในสังคมไทย
- 6.29 คนจีนกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทย
- 6.30 เศรษฐกิจวัด: จากกัลปนาสู่การจัดการสินทรัพย์และรายได้วัด
- 6.31 เศรษฐกิจชาวบ้าน: บทบาทของ “คนตัวเล็ก” ในระบบเศรษฐกิจไทย

กลุ่มที่ 5 เอกสารสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

- 6.32 เอกสารสำคัญก่อนสนธิสัญญาโบวริง
- 6.33 รายงานการตรวจราชการมณฑลต่างๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5
- 6.34 คำโคลงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์
- 6.35 แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504
- 6.36 ประเด็นอื่นๆ

6. ข้อเสนอโครงการวิจัยและรูปแบบงานวิจัย

6.1 มโนทัศน์หลัก (main concept)

เพื่อให้ให้นักวิจัยที่ขอรับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในโครงการวิจัยนี้ดำเนินการโดยอยู่ในกรอบและประเด็นที่ระบุ (หรือได้รับความเห็นชอบ) จึงได้กำหนดมโนทัศน์หลักดังนี้ คือ (1) เศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญของความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย (2) ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (หรือวัตถุนิยม) ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมคนไทย และ (3) ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นผลพวงมาจากกระบวนการที่มีปัจจัยต่างๆ ผลักดันซึ่งเข้าใจได้ในบริบทประวัติศาสตร์

6.2 ข้อเสนอโครงการวิจัย ต้องประกอบด้วย

- 6.1.1 หัวข้อเรื่องที่ชัดเจน (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- 6.1.2 ชื่อนักวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) พร้อมทั้งต้นสังกัด
- 6.1.3 ความสำคัญของเรื่องที่วิจัย (statement of significance)

6.1.4 สถานภาพความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่วิจัย (status of knowledge)

6.1.5 โจทย์วิจัย (research questions)

6.1.6 วิธีการวิจัย

6.1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1.8 แผนดำเนินการ

6.2 รูปแบบผลงานวิจัย ผลงานวิจัยแบบเอกเทศ (research monograph) ในลักษณะรูปเล่มที่พร้อมสำหรับนำไปพิมพ์เผยแพร่ ขนาดความยาว 120-150 หน้า โดยมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำนำ สารบัญ บทนำ เนื้อหา (ราว 3-4 บท) และบทสรุป

7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 **ผลงาน** (output) ในรูปของหนังสือชุด “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย” ประกอบด้วยเอกสารงานวิจัย (monograph) ที่ทันสมัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่และอยู่ในระดับอ้างอิงได้ จำนวนอย่างน้อย 25 หัวเรื่อง รวมทั้งบทสังเคราะห์ผลงานวิจัยที่แยกต่างหากจำนวน 1 เล่ม

7.2 **ผลวิจัย** (outcome) ได้ผลงานวิจัยที่เป็นความรู้แบบองค์รวมเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับชุมชน/กลุ่มคน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ต่อไปนี้ รัฐ กลไกทางเศรษฐกิจ (ตลาด อุปสงค์-อุปทาน ฯ) และปัจเจกบุคคล รวมทั้งสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ต่อยอดการทำงานวิจัยประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยยังมีนัยต่อการวางแผนเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วย

8 การดำเนินงานตามโครงการ

8.1 การขอรับทุนสนับสนุนการวิจัย

นักวิจัยรุ่นกลางและรุ่นใหม่สามารถขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำหรับโครงการนี้ได้ทั้งสองลักษณะ คือ นักวิจัย (หรือนักวิชาการที่มีคุณสมบัติตามประกาศของสกว.) สามารถขอทุนวิจัยแบบเป็นเอกเทศเพื่อทำงานวิจัยหัวข้อเรื่องใดหัวข้อเรื่องหนึ่ง หรือในกรณีที่หัวข้อเรื่องวิจัยมีความซับซ้อนและเนื้อหาหนัก นักวิจัยหลัก (principal investigator) อาจทำหน้าที่ประสานงานสร้างกลุ่มนักวิจัยขึ้นเพื่อทำงานเป็นคณะจำนวนไม่เกิน 3 คน ทั้งนี้คณะที่ปรึกษาจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์

8.2 ระยะเวลาดำเนินการและระบบควบคุมคุณภาพงานวิจัย

ด้วยความตระหนักว่า หัวข้อเรื่องที่กำหนดในกรอบของโครงการวิจัยนี้มีความหลากหลาย และต้องการกระบวนการวิจัยที่แตกต่างกัน ดังนั้น ช่วงเวลาในการดำเนินการอาจแตกต่างกันไปตามความจำเป็น เช่น นักวิจัยที่ทำงานเน้นหนักไปทางการสืบค้นเอกสารต้นฉบับ (archive-based research) อาจต้องเสียเวลามาก ระยะเวลาดำเนินการจึงต้องยาวนานกว่ามากขึ้น ทั้งนี้ นักวิจัยจะเป็นผู้ประเมินขอบเขต วิธีการ และขั้นตอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ดีที่สุด

ผู้เสนอโครงการวิจัยไม่ต้องมีที่ปรึกษา (mentor) ประจำ เนื่องจากโครงการนี้มุ่งใช้ระบบที่ปรึกษาหลายคน (multi-mentoring system) และการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างนักวิจัยทุกระดับ โดยอยู่ในกระบวนการที่ผู้รับทุนวิจัยเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่ “อาศรมนักวิจัย” ซึ่งประกอบไปด้วย เมธีวิจัยอาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัยรุ่นกลาง และนักวิจัยรุ่นใหม่